

KİTAP DEĞERLENDİRME

Hikmet Öksüz-Veyssel Usta, MUSTAFA REŞİT TARAKÇIOĞLU HAYATI HATIRATI VE TRABZON'UN YAKIN TARİHİ, Serander Yayınları, Trabzon, 2008, 384 s.

1892 yılında Trabzon'da doğan Trabzon'un yakın dönemde yetiştirdiği en önemli eğitimci ve siyaset adamlarından biri olan Mustafa Reşit Tarakçıoğlu, 1897 yılında Trabzon'da başladığı eğitim hayatına 1911 yılında Trabzon İdadisi'ni çok başarılı bir dereceleyle bitirerek devam etmiştir. Aynı yıl yüksek öğrenim görmek için sınavlarını kazandığı Yüksek Öğretmen Okulu'na başlamak için İstanbul'a giden Tarakçıoğlu ertesini yıl çıkan Balkan Savaşı'na katılmak için gönüllü olarak cepheye gitmiştir. Yüksek öğrenimine verdiği bu ilk aradan sonra yarım kalan öğrenimini tamamlamak için tekrar İstanbul'a gelen Tarakçıoğlu, 1914 yılında Birinci Dünya Savaşı'nın çıkması üzerine bu kez ikinci kez öğrenimini yarım bırakarak askere gitmiştir. Yaşı gereği terhis olduktan sonra 1916'da yüksek öğrenimi de çok iyi bir dereceleyle bitirmiştir.

Bu dönemden sonra İzmir, Denizli, Ordu, Trabzon, İstanbul, Diyarbakır, Erzurum gibi memleketin birçok köşesinde öğretmenlik, idarecilik, milli eğitim müdürlüğü gibi birçok değerli görevleri ifa etmiştir. Eğitim camiasında önemli görevler üstlenen Tarakçıoğlu kısa bir süre de Gümüşhane'de vali yardımcılığı yapmıştır. 1946 yılında, özellikle eğitim alanında başarılarla dolu bir mazi bırakarak emekli olan Tarakçıoğlu'nu bu tarihten sonra dört dönem üst üste Trabzon milletvekili olarak görmekteyiz. Vekilliği döneminde de birçok değerli icraatta bulunan Tarakçıoğlu, Cumhuriyet Hükümetleri'nin Trabzon'a yapmış oldukları en önemli yatırım olan Karadeniz Teknik Üniversitesi'nin kuruluş kanununu hazırlayan heyetin başkanlığını yapmıştır.

Mustafa Reşit Tarakçıoğlu'nun kurulmasında büyük emek verdiği Karadeniz Teknik Üniversitesi'nin değerli akademisyenleri Prof. Dr. Hikmet Öksüz ve Veyssel Usta'nın kaleminden çıkan *Mustafa Reşit Tarakçıoğlu Hayatı Hatıratı ve Trabzon'un Yakın Tarihi* isimli eser, yakın tarihimiz açısından çok değerli bilgileri ihtiva eder niteliktedir. Titiz bir araştırma ve çalışmanın sonucu olarak ortaya konan bu eser, Cumhuriyet dönemi Türk aydınlanmasında mühim bir yer işgal eden Tarakçıoğlu'nu sadece biyografik

bir çalışma kapsamında ele almakla kalmayıp aynı zamanda onun şahsında Cumhuriyet döneminin eğitim, kültür, siyaset hayatıyla alakalı değerli bilgiler sunmaktadır.

Dört bölümden oluşan eserin ilk bölümünde Mustafa Reşit Tarakçıoğlu'nun hayatına dair kesitler verilmiştir. Bu bölümde Tarakçıoğlu'nun tahsil hayatı, eğitimci ve cemiyetçi yönü, siyaset sahnesine çıkışı ve bir siyasetçi olarak vermiş olduğu hizmetlere değinilmiştir. 27 Mayıs İhtilalinin ardından tutuklanan Tarakçıoğlu'nun hastalığı ve ölümü de bu bölümde ele alınmıştır.

Tarakçıoğlu'nun 1918-1962 yılları arasına ait olan hatıratı ikinci bölümde verilmiştir. Daha önce yayımlanmamış olan bu hatırat eski harfli Türkçeden Latin alfabesine çevrilmiş ve bu çeviri yapılırken bilimsel etik gereği herhangi bir müdahale yapılmamıştır. Yakın dönem hakkında çok önemli bilgilerin bulunduğu hatırat, onun yaşadığı dönemle ilgili birtakım yeni bilgiler vermektedir. Bu yönüyle ilk defa ortaya çıkarılan bu hatıraların özellikle 27 Mayıs sürecine ait olan bölümü, yakın tarihimizin bilinmeyenlerine değerli katkıda bulunacaktır. Tarakçıoğlu, hatıratının 1918-1946 dönemine ait olan kısmında eğitim ve idarecilik hayatına dair yaşadıklarını anlatmıştır. Hatıratın 1946-1962 dönemine ait olan kısmında ise Tarakçıoğlu'nun siyasi hayatına dair dikkat çekici bilgiler verilmektedir. Milletvekili olmaya karar verdikten sonra gerek 1946-1950 arası Cumhuriyet Halk Partisi'nde, gerekse 1950-1960 arası dönemde Demokrat Parti şemsiyesi altında sürdürdüğü siyasi yaşamında, millete hizmet etmek için girdiği siyasi alandaki icraatları bu bölümde verilmiştir. İhtilal sürecinde tevkif edilmesinin ardından götürüldüğü Yassıada'da yaşadıkları, hakkında yapılan suçlamalara karşı yaptığı müdafaa, daha sonra aktarıldığı Kayseri Bölge Mahkemesi'nde yaşadıkları, hastalanmasının ardından tedavisi için serbest bırakılmasının ardından Trabzon'a dönüşü de bu hatıratında canlı bir şekilde anlatılmıştır.

Eserin üçüncü bölümü Mustafa Reşit Tarakçıoğlu'nun 1986 yılında Karadeniz Üniversitesi yayınlarından çıkan *Trabzon'un Yakın Tarihi* isimli eserinin gözden geçirilmiş haline ayrılmıştır. Eser, *Birinci Dünya Savaşında Trabzon*, *Muhacirlikte Trabzon*, *Milli Mücadelede Trabzon* ve *İnkılâp Hareketlerinde Trabzon* başlıkları halinde dört bölümden oluşmaktadır. Türkiye'nin Birinci Dünya Savaşına girişi, savaşın Trabzon özelinde bıraktığı etkiler; Rusların Trabzon'a doğru ilerlemeleri sonucu Trabzon halkının göç etmeye başlaması, Anadolu'da başlayan işgallere karşı verilen kurtuluş mücadelesinde Trabzon'un yeri ve nihayet bağımsızlığını kazanan yeni Türkiye devletinde girişilen inkılâp hareketlerinin Trabzon'daki yansımaları Tarakçıoğlu'nun eserinde ele alınan konular olmuştur.

Mustafa Reşit Tarakçıoğlu'nun ailesinden bu kitabın yazarlarına intikal eden 1934, 1935-1936, 1936, 1937, 1939, 1940, 1944, 1945, 1946, 1947 ve

1955 yıllarına ait günlükler eserin dördüncü ve son bölümünde verilmiştir. Mevcut günlükler ilk olarak 1 Ocak 1934 tarihiyle başlamış ve 16 Kasım 1955 tarihinde son bulmuştur. Özellikle günlüklerde verilen istatistikî bilgiler Atatürk dönemi Türk eğitim sistemi hakkında göz ardı edilemeyecek derecede önemli verilerdir.

Eğitimci, cemiyetçi ve siyasetçi kimliğiyle ön plana çıkan, Trabzon'un yetiştirmiş olduğu değerli simalardan Mustafa Reşit Tarakçıoğlu'nun hayatının tüm yönleriyle ele alındığı ve yakın dönem Türkiye tarihi çalışmalarına farklı bir boyut kazandırabilecek böylesi değerli bir eseri ilim dünyasına kazandırdıkları için Prof. Dr. Hikmet ÖKSÜZ ve Veysel USTA'yı kutlar, yeni çalışmalarında başarılar dileriz.

Yüksel KÜÇÜKER*

---

* Araştırma Görevlisi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, TRABZON.